

Anmeldelse: Den moderne Atatürk

Af Steen Nørskov

Lasse Ellegaards bog om Tyrkiets leder er den hidtil bedste danske indføring i moderne tyrkisk historie og fænomenet Tayyip Erdogan – landets stærkeste leder siden Atatürk grundlagde det moderne Tyrkiet.

Lasse Ellegaard:
**Gaven fra Gud
– Erdogans
Tyrkiet.**
2019, Gyldendal,
296 sider.

”Vi får se”. Med de ord afslutter Lasse Ellegaard sin nye bog *Gaven fra Gud – Erdogans Tyrkiet*. Det sker i et efterord, skrevet lige inden bogen blev sendt til tryk. Og sådan må det være, når man skriver om et land, hvis politiske scene forandrer sig så hastigt og dramatisk som Tyrkiets, og hvis leder er så uforudsigelig og i konstant

politisk bevægelse som Recep Tayyip Erdogan. Ellegaards forsigtighed er valgt med omhu, og de måneder, der er gået, siden han afleverede sit manuskript til Gyldendal, har givet ham ret i, at ’vi får se’, for ikke alene tabte Tayyip Erdogans trofaste væbner gennem mange år Binali Yildirim det vigtige (om)valg til posten som overborgmester i Istanbul i sommer. Her i efteråret gjorde præsidenten også alvor af sine gentagne trusler om at sende den tyrkiske hær ind i det kurdisk-kontrollerede nordlige Syrien.

Lasse Ellegaard har boet og arbejdet i Tyrkiet siden midten af 1990’erne og er den danske journalist – og måske dansker i det hele taget – der har det mest indgående kendskab til det store land i evig forandring anbragt mellem Europa og Asien. Han ved derfor bedre end nogen anden, hvor umuligt det dybest set er at sætte punktum for en så omfattende og ambitiøs beskrivelse af landet, som han har sat sig for at foretage.

Ellegaards løsning på det problem, det er at skrive på en historie, der aldrig hol-

Steen Nørskov (f. 1964), er journalist og vært på Deadline på DR2. Han er uddannet fra Danmarks Journalisthøjskole (1991) og tidligere korrespondent i Mellemøsten for DR og vært på Orientering og det prisbelønnede Arabiske Stemmer på P1.

ANMELDELSE

der op, er – udover efterordets forsigtige 'vi får se' – at foretage en tematisk opdelt skildring i 16 kapitler af, hvad det moderne Tyrkiet er, og hvordan det er blevet til. Men *Gaven fra Gud* er ikke kun en omhyggelig destillation af de vigtigste dele af landets nyere historie og et rids af hovedfiguren Recep Tayyip Erdogans opvækst, liv og utrolige karriere. Den er også fuld af møder med de mange tyrkere, der gennem mere end to årtier har

Som Ellegaard skriver om dæmoniseringen af Erdogan, så beror den i vidt omfang på vores mangel på indsigt i tyrkiske forhold.

hjulpet forfatteren med at blive fortrolig med deres land og dets komplicerede og modsætningsfyldte udvikling.

Udstiller pragmatikken

Ellegaard udgav i 2007 *Med Gud i hælene*, som i en stoffigt fortættet og stilistisk elegant blanding af essayistik, historieskrivning og klassisk journalistisk rejseskildring beskrev det betændte forhold mellem politik, tro og troende i Mellemøsten. Det var en bog på dansk fuldt på højde med Claudio Magris' og Hans Magnus Enzensbergers suverænt sansede strejftog rundt om på vores eget omskiftelige kontinent. Den nye bog er ikke på samme måde båret af Ellegaards mesterlige greb om det, han ser og hører, mærker og fornemmer. Alligevel er de oplevede passager i bogen med til at adskille den afgørende fra andre forsøg på at beskrive de sidste snart 20 års grundlæggende politiske, økonomiske og sociale forvandlinger i Erdogans Tyrkiet.

Gaven fra Gud tager os tilbage til dengang, det stadig var generalerne, der bestemte, og til de år, hvor Recep Tayyip Erdogan som overborgmester i Istanbul på få år fik styr på millionbyens ellers notorisk ustabile el- og vandforsyning og enorme uløste affaldsproblemer. Og den følger Erdogans opstigen i Tyrkiets politisk islamiske bevægelse og forvandling fra dogmatiker til pragmatiker, som sammenlignede sig med Tysklands konservative kristelige demokrater, og som – som Ellegaard skriver – lærte af den islamiske bevægelses tidligere,

fejlslagne forsøg på at vinde magten i Ankara, at "politisk indflydelse ikke er et spørgsmål om korrekte holdninger, men om et valg af den taktik og retorik, der giver adgang til magten."

Det er Lasse Ellegaards centrale pointe i portrættet af en af vor tids mest indflydelsesrige politiske figurer. At Erdogan bag al sin nationalistiske pusten sig op og sin islamistiske bragesnak mere end noget andet er en pragmatisk politiker. Og at han i øvrigt på den måde faktisk minder om det, vi ellers plejer at betragte som hans absolutte modstykke, den tyrkiske republiks nærmest fanatisk sekulære og islamkritiske grundlægger Mustafa Kemal Atatürk: Ellegaard minder om, at antikommunisten Mustafa Kemal kælent titulerede Stalin 'kammerat' i sine breve til Moskva. Præcis som Tayyip Erdogan i dag vender sig mod Rusland, lader hånt om sine NATO-allieredes advarsler og gør forretninger med præsident Putin, når han mener at se en fordel i det.

”Demokrati er som en sporvogn – du kan stå af, når du når til dit stoppested”, er Erdogan citeret et utal af gange for at have sagt. Det er blevet brugt som bevis for, at han aldrig har haft noget ægte ønske om at skabe et mere demokratisk Tyrkiet, og at hans forsøg på at gøre fremskridt i Tyrkiets forhandlinger om optagelse i EU i 00’erne udelukkende havde til formål at gøre sig fri af militærets, embedsværkets og domstolenes magt. Ikke for at dele den, men selv at overtage den.

På den anden side, som Lasse Ellegaard skriver, er Erdogan måske nok troende muslim, men han er ingen fundamentalist. Når han står op om morgenen, læser han meningsmålinger, før han læser Koranen.

Det samme med hans ofte heftige kritik af Israel og ind imellem også hadefulde udfald mod jøder. Ifølge Ellegaard er Tayyip Erdogan i modsætning til nogle af sine forbilleder i den tyrkiske politiske islamiske bevægelse ikke antisemit af natur, men han er heller ikke veget tilbage fra at spille på en latent antisemitisk strømning i sin bevægelse og blandt sine tilhængere. Hvis det er det, der skal til at sikre de afgørende mandater. ”Hvad tyrkerne hører og ser, er, hvad de får,” skriver Lasse Ellegaard, ”en ferm populist med eminent timing, der læser vælgerne behov og sine modstandere og agerer derefter. Han er ikke fanatiker, men en blændende sælger af fanatisme”.

Det er en bog om os selv og den måde, vi betragter og forstår verden omkring os på.

Et spejl

Gaven fra Gud er en bog, der udtrykkeligt skriver sig kritisk op imod den dæmonisering, Tayyip Erdogan ifølge forfatteren er blevet genstand for hos os. Det er ikke, fordi forfatteren ikke har blik for den tyrkiske præsidents stadig mere udemokratiske, korrupte og ja, blodige og forbryderiske optræden og omfattende overgreb på politiske modstandere, virkelige som

forestillede fjender. Hans excesser bliver omhyggeligt noteret og opregnet. Men man gør ikke sine læsere klogere af bare at fordømme den, man skriver om, heller ikke selvom; han fortjener det.

Og det er idéen med bogen. At gøre os klogere på Tyrkiet og dets ubestridte leder siden 2003. Som Ellegaard skriver om dæmoniseringen af Erdogan, så beror den i vidt omfang på vores mangel på indsigt i tyrkiske forhold. Han kunne have tilføjet ’på vores hukommelse’. Det kan godt være, at vi i Vesten har glemt, at det først var, da det stod endegyldigt klart, at kuppet 15. juli 2016 ville slå fejl, at vores politiske ledere tog afstand fra det. Erdogan og hans tilhængere har ikke glemt det. Heller ikke at vores erklæringer om støtte ikke var henvendt til den demokratisk valgte præsident og hans regering, men til ’tyrkisk demokrati’.

På den måde er *Gaven fra Gud* meget mere end den hidtil bedste indføring i moderne tyrkisk historie og fænomenet Tayyip Erdogan på dansk.

Det er også en bog om os selv og den måde, vi betragter og forstår verden omkring os på. Den holder et spejl op for os, og i dét møder vi vores eget flygtige blik på et land, som vi mener at kende godt nok til kunne afskrive dets leder som 'diktator', 'autokrat' eller 'islamisk fundamentalist'.

Men hvorfor er det så, at millioner af tyrkere ved det ene valg efter det andet har sat deres kryds ved AKP og Recep Tayyip Erdogan. Det forklarer *Gaven fra Gud...* os også, og når den gør det, så gør den det uden at efterlade eventuelle kritikere nogen chance for at beskyldte dens forfatter for at være apologet for Tayyip Erdogan og hans parti:

"Spørgsmålet er altså ikke, om det regeringsbærende AKP udgjorde den ene halvdel af en kriminel politisk konspiration, hvor Cemaat (prædikanten Fethullah Gülen's religiøse netværk, red.) udgjorde den anden halvdel. Det er evident. Spørgsmålet er, hvordan det lod sig gøre, at halvdelen af en forholdsvis oplyst befolkning fortsat holdt den kriminelle konspirationens ene halvdel (AKP, red.) ved magten? Ene- ste plausible forklaring er, at halvdelen af vælgerne stadig kan huske, hvordan deres tilværelse så ud, før Erdogan kom til."

Lasse Ellegaard minder os også om, hvordan Erdogan, når det handler om

forholdet til kurderne, har haft indtil flere standpunkter, til han tog nogle nye. Hvordan han som den første tyrkiske leder indledte hemmelige fredsforhandlinger med oprørs- og terrorgruppen PKK og – som Ellegaard skriver – "påtog sig at løfte opgaven med at løse problemet politisk ud i det offentlige rum", da de hemmelige kontakter blev afsløret.

Alt sammen for så et par år senere at gøre en ende på de samme forhandlinger, fordi det kurdiske parti HDP nægtede at hjælpe ham med at indføre et præsidentielt politisk system, som ville give ham – Erdogan – næsten uindskrænket magt. "Det kurdiske problem er mit problem," erklærede Erdogan i en tale, der gav millioner af tyrkere og kurdere håb om en afslutning på den lange, blodige konflikt. Da han nogle år senere afbrød fredsforhandlingerne og slukkede håbet, sagde han, at der "ikke er noget kurdisk problem, kun kurdere der har et problem". Recep Tayyip Erdogan viste sig også dér som en særdeles pragmatisk politisk leder. Indtil han ikke var det mere. Der er ikke meget, der tyder på, at det bliver meget anderledes. Men som Ellegaard skriver: Vi får se.

○○○